

21. Gyöngyössy István követségi tanácsos jelentése egyes moldvai csángók Magyarországra való költözésének szándékáról.¹ Bukarest, 1946. május 16.

97/pol.-1946.

A napokban megjelent a bukaresti Misszió két csángó földműves. Mindketten Bacău megyéből jöttek, az egyik Lészped, a másik Pusztina (Găureni) községből. Az iránt érdeklődtek, hogy vajjon milyen körülmények között és hogyan volna lebonyolítható a Magyarországra való kiköltözködésük. Elmondották, hogy nem saját kezdeményezésükből, hanem a falu megbízásából járnak, mert az ő faluikban élő csángók túrhetetlennek ítélték a helyzetet Magyarországra kívánnának költözködni. Így gondolkozik szerintük a más községekben élő csángók nagy része is.

Mindketten kitűnően beszéltek románul és romános gúnyába voltak öltözve, de a külsődleges román jelleg azonnal lefoszlott róluk, amikor kissé régies, de tiszta, szóképekben és fordulatokban gazdag, ízes magyarsággal megszólaltak. Hosszan elbeszélgettünk a két csángóval és a beszélgetés során a részletek primitív és kissé zavaros szövevényéből lassan, de annál megrendítőbben kibontakozott ennek az évszázadok óta kisebbségi sorsban élő magyar népelemnek egész megdöbbentő tragédiája. A kép, amely szavaik nyomán kialakult és amelynek lassú kirajzolódását sem magam, sem a Misszió másik két jelenlevő tagja nem tudtuk meghatottság nélkül követni, a következő:

Az a hír, amely Magyarországon állítólag elterjedt, hogy a csángókat a Vörös Hadsereg tömegesen Oroszországba telepítette volna, nem felel meg a valóságnak. Ma is ott élnek elhagyott [sic!] életüket ősi falvaikban. Magyar részről senki sem törődik velük, a romániai Magyar Népi Szövetségnek sincsenek ezideig még szervezetei a csángóföldön, a románok viszont minden erővel teljes beolvasztásukra törek. 1942-ben hatósági érvizsgálatot rendeltek el a csángó falvakban, melyeknek segítségével azt akarták bebizonyítani, hogy a csángók elmagyarosodott románok, holott az igazság éppen az ellenkező: az elrománosodás útjára kerültek magyarok.

Vezető rétege ennek a népnek nincsen. Aki soraiból kiemelkedik, az ezt csak azáltal teheti, ha egyben románná válik: ez a polgáriasodás egyetlen lehetséges útja. Sajátságos, hogy éppen ezek, a csángókból lett új románok a legveszedelmesebb és legsovínisztább magyargyűlölők, akik mindent megtesznek az elrománosítás érdekében. Ha valaki megpróbálja a lehetetlent, vállalja az anyagi nélkülözést tanul és mégis magyar marad, azt a hatóságok kiüldözik, elkergetik vagy a legjobb esetben nem hagyják szóhoz jutni. Az öregek mind magyarnak érzik magukat és egymás közt csak magyarul beszélnek. Így a gyermekek is, míg az iskolába nem kerülnek, ott azonban már tilos a magyar szó, még egymás közt is, és jajj annak, akit a tanító meghall a társával magyarul beszélni.

Elhagyottságukban csak a papra támaszkodhatnak, mert mindnyájan hívő katolikusok és a román hatósági közegeken kívül, akikkel szemben természetesen bizalmatlanok, más intelligens ember, mint a pap, nincs is a csángó falvakban. Az egyház azonban tüzzel-vassal szolgálja az elrománosító politikát. A papok vagy nem tudnak, vagy nem akarnak magyarul beszélni, de 1938 óta még azt sem engedik meg, hogy legalább a kántor magyarul énekeljen. Az egyik említett faluban van ugyan egy fiatalember, aki „kiment” Brassóba, ott kántoriskolát végzett, de azt a pap nem hagyja a templomban énekelni és a csendőrrel fenyegette meg. Hiába kérvényeznek a csángók, a iași-i római katolikus püspöknél,² hiába a ferencrendiek provinci-

1 A jelentést a tárgyalási anyaggal együtt magával vitte Kertész István Párizsba. Megküldték még a londoni, moszkvai és washingtoni külképviseleteknek is.

2 Anton Durcovici.

álsánál, (az említett két közösség ún. missziós-terület lévén a ferencesek pasztorációjára van bízva) nem küldenek nekik magyar papot, nem engedik meg a magyar egyházi éneket, forradalmárnak bélyegzik a panaszkodókat. Pedig ezek a csángó községek jól megfizetik a papjaikat. Több jövedelmet élvez egy csángó-vidéki plébános, mint akár egy miniszter. De ha a csángó ezt szóvá meri tenni, és a kiizzadt stóla ellenében román nyelvű kérvényben magyar szót mer kívánni, úgy a pap nem átallja Krisztust ajkára véve azt válaszolni, hogy Jézust és a hitet sérti ez a kívánság. Ezt is elmondotta ebben a vonatkozásban a két csángó, hogy a csángó-vidéki papokat most megbeszélésre hívtak Bukarestbe. Nem tudják ki, azt sem milyen céllal hívta őket össze, de rosszat sejtene és utána is fognak járnai annak, hogy megint mit eszeltek ki a csángók pusztítására.

Mindezek a körülmények és az is, hogy néhányuk közülük rokona van az 1940-ben Magyarországra telepedettek között,³ arra indítják a csángókat, hogy a Magyarországra való átköltözködés gondolatával foglalkozzanak. Így látszik, hogy az elmentek közül néhányan a határon átszökve, a közelmúltban otthon jártak és ezek is megerősítették őket eme szándékukban, amelyről minden rábeszélésünk ellenére sem akartak lemondani. Valószínű, hogy különösen a kevésbé jómódúak, a törpe-birtokosok körében hódít nagy erővel ez a gondolat, a nálunk járt két ember is panaszolta földjének csekély és terméketlen voltát. A csángó vidékeken a helyzet e téren a XIX. sz. végén bekövetkezett földbirtokrendezés óta nagyjában azonos. Ez a rendezés még élénken él a csángók emlékezetében és látogatóink is szóvá tették, hogy akkor gyenge földeket kaptak a csángók, gödröt-oldalt – ahogy mondták –, mert a jó földeket a községbeli románoknak adták.

Amikor azt a kérdést tettem fel nekik, hogy az új demokratikus Romániában (ezt így fejeztem ki: most hogy az oroszok itt vannak) nem érzik-e sorsuk valamelyes javulását, azt válaszolták, hogy talán most valóban könnyebb lenne, ha volna szószólójuk, papjuk, képviselőjük, aki törődne velük és előadná panaszait, kívánságait. Ilyen azonban nincsen, mindenki elhagyta őket, ők így élni nem tudnak, Magyarországra akarnak menni.

Végül is azt mondtuk nekik, várjanak még. A béketárgyalások alkalmával szószólójuk lesz a Magyar Köztársaság.⁴ Ez mindent meg fog tenni, hogy legyen magyar papjuk, jegyzőjük, tanítójuk. Reméljük, az új Románia meg fogja érteni e kívánságok jogos voltát. A csángók erre eltávoztak, de azzal, hogy rövidesen visszajönnek, felvilágosítást adandó különféle általunk feltett konkrét kérdésekre és megtudakolandó, tud-e valóban értük valamit tenni igazi hazájuk, Magyarország.

Befejezésül legyen szabad rámutatnom arra, hogy úgy érzem, kötelességet teljesíttem a velem közöltek minél részletesebb feltárásával és ama reményemnek kifejezést adnom, hogy valamely formában valóban lesz mód a csángók ügyének felkarolására.

Gyöngyössi
min. o. tanácsos.

MOL a külügyminisztérium adminisztratív iratai Románia, XIX-J-1-k, 18. doboz, 16/a. csomó, tisztázat. Közli Vincze 1999/b, 213-214. o.

3 1941 és 1944 közt – a bukovinai székelyek áttelepedésének hatására – mintegy 120 moldvai csángó család költözött Magyarországra.

4 Domokos Pál Péter, aki a csángó-kérdés egyik legjobb szakértője volt, azt javasolta egy feljegyzésében, hogy a moldvai csángók ügyét bele kell vetetni a békeszerződés szövegébe, vagy esetleg meg kell szervezni a hazatelepítésüket, azonban egyikre sem került sor.